

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
ФАКУЛЬТЕТ СЦЕНІЧНОГО МИСТЕЦТВА
Кафедра майстерності актора

АНОТАЦІЯ

До творчого проєкту

**Захист сценічного образу Мулена в дипломній виставі за п'єсою
Володимира Винниченка «Чорна Пантера і Білий Медвідь»
На здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»**

Виконав:

Здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти

Галузь знань 02 «Культура і мистецтво»

Спеціалізація 026 «Сценічне мистецтво»

Роман ЗАХАРОВ

Керівник творчого проєкту:

Заслужена артистка України,

старший викладач ХДАК

Ольга ДВОЙЧЕНКОВА

Рецензент:

Завідувач кафедри

театрознавства, кандидат

мистецтвознавства, доцент

Юлія ЩУКІНА

Допущено до захисту

Зав. кафедри _____/Віталій МІЗЯК/

11 червня 2025 року

Харків 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 «АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОГО ДЖЕРЕЛА».....	5
1.1. Біографія та творчий шлях автора В.К. Винниченка.....	5
1.2. Історія написання та особливості художнього втілення драматургічного твору «Чорна Пантера і Білий Медвідь».....	7
1.3. Розбір основних подій згідно розвитку сюжету.....	8
РОЗДІЛ 2 «Методика роботи над сценічним образом».....	10
2.1 Характеристика та аналіз образу Мулена: психологічний портрет та мотивації.....	10
2.2. Образ Мулена та його взаємовідносини з іншими персонажами.....	13
2.3. Робота над характером та характерністю.....	15
2.4. Надзавдання та наскрізна дія.....	17
РОЗДІЛ 3 «Сценічне втілення образу».....	18
3.1. Використання виразних засобів для становлення сценічного образу (голосова та пластична характеристики, темпоритм ролі).....	18
3.2. Костюм, грим та реквізит.....	19
ВИСНОВКИ.....	21
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	22
ДОДАТКИ.....	23

ВСТУП

Творчий проєкт присвячено акторській розробці та сценічному втіленню образу Мулена — другорядного персонажа п'єси українського письменника та драматурга Володимира Кириловича Винниченка «Чорна Пантера і Білий Медвідь» 1911 року написання. Незважаючи на другорядну роль у структурі п'єси, образ Мулена виконує важливу функцію у розкритті основних тем твору — боротьби між коханням і мистецтвом, егоїзмом і жертівністю, духовним пошуком і розчаруванням, вічністю та побутом. На основі вищезгаданої проблематики проявляється **актуальність** даного драматургічного твору.

У центрі роботи — глибокий аналіз характеру Мулена, його внутрішнього світу, життєвих переконань, емоційної природи та взаємодії з головними персонажами. Образ Мулена — це не просто «функціональна» фігура у драматургії, а повноцінна людина зі своїми переконаннями, темпераментом, ставленням до життя та до конфлікту, в якому він опиняється. Саме завдяки таким персонажам формується глибина сцени, контекст і атмосфера, а також актуальність даного дослідження.

У теоретичній частині буде досліджено місце п'єси в українській драматургії початку ХХ століття, її художню структуру та ідейне наповнення, а також методи роботи над роллю та сучасні підходи до створення психологічно достовірного сценічного образу. Сценічне втілення образу Мулена стало прикладом того, як другорядний персонаж може органічно вписатися в драматургічну тканину вистави та посилити головні конфлікти твору, які змушують нас замислитись над справжніми причинами емоційних колапсів, духовного призначення митця і руйнування стосунків. Володимир Винниченко ставить перед нами низку питань, на які люди шукають відповіді і сьогодні.

Мета творчого проєкту: оволодіти теоретичними і практичними методами роботи над роллю та продемонструвати результат цієї праці у втіленні сценічного образу. Досягнення цієї мети потребує вирішення таких **завдань**:

- аналіз роману життя і творчості автора п'єси «Чорна Пантера і Білий Медвідь» В.К. Винниченка.
- ознайомлення з історією написання драматургічного твору та його художнім втіленням.
- глибинний аналіз характеру, характерності та використаних виразних засобів для втілення сценічного образу Мулена.
- визначення надзавдання і наскрізної дії ролі.
- практичне втілення сценічного образу.

РОЗДІЛ 1

«АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОГО ДЖЕРЕЛА»

1.1. Біографія та творчий шлях автора Володимира Винниченка.

Володимир Кирилович Винниченко (1880–1951) — український письменник, драматург, політичний і громадський діяч, перший голова уряду Української Народної Республіки. Його життя та творчість стали втіленням боротьби між ідеалізмом і реальністю, мистецтвом і політикою, особистим і суспільним. Саме ця боротьба, як і глибока психологія героїв, робить його п'єси надзвичайно цінними для акторського осмислення.

Ключові віхи життя: дати та події

- 1880 — народився 28 липня в Єлисаветграді (тепер Кропивницький) у селянській родині.
- 1900 — вступив до Київського університету, але був виключений за участь у революційному русі.
- 1903–1910 — неодноразово заарештовувався, жив у підпіллі, емігрував до Західної Європи.
- 1906 — надруковане перше оповідання «Краса і сила», яке принесло йому популярність.
- 1910-ті роки — активно друкується, стає провідним автором модерністської літератури.
- 1917 — після Лютневої революції повертається до України. У червні 1917 року стає головою Генерального Секретаріату УЦР — фактичним прем'єр-міністром УНР.
- 1918 — через розбіжності з Центральною Радою та події гетьманського перевороту емігрує до Австрії.
- 1919 — очолює Директорію разом із Симоном Петлюрою, але знову йде у відставку через ідеологічні розбіжності (виступав за радянську форму української державності без диктатури більшовиків).

- 1920 — остаточно виїжджає за кордон. Відтоді мешкає в Німеччині, Італії, згодом — у Франції (у Мужені, неподалік Канн).

- 1920–1951 — займається літературною і філософською працею, створює твори, у яких поєднує психологізм, соціальну драму і філософське осмислення людини.

- 1951 — помер 6 березня у Франції.

Проаналізувавши роман життя автора, можемо зробити такі висновки:

Як політик, Винниченко був ідеалістом. Він мріяв про незалежну, демократичну, соціально справедливу Україну. Його політична кар'єра позначена постійним конфліктом між прагненням до дії і глибокими етичними сумнівами. Це знайшло відображення і в його творчості — у вигляді внутрішньо зламаних персонажів, які намагаються жити за принципами, але стикаються з жорсткою реальністю.

Він був автором Універсалів УЦР, пропонував соціальні реформи, виступав проти крайнощів як білого, так і червоного терору. Його політичні ідеї не вписувалися в рамки жодної з радикальних течій — тому він залишився «сам по собі» в історії України.

Драматургія Винниченка — це дзеркало його внутрішніх сумнівів, досвіду політичної боротьби і життєвих поразок. Його п'єси — не просто сцени з життя, а психологічні баталії, у яких герої зіштовхуються зі своїми слабкостями, пристрастями та обов'язками.

Його драма «Чорна Пантера і Білий Медвідь» (1911) — приклад твору, де любов і мистецтво постають як сили, що одночасно збагачують і руйнують людину. Це — тонка матерія для актора: роль у Винниченка не можна грати формально, її потрібно пережити внутрішньо, прожити на сцені, як власний моральний вибір.

Для актора п'єси Винниченка — це психологічна лабораторія, де кожна дія — наслідок внутрішнього зламу. Навіть другорядні персонажі, як-от Мулен, мають свій глибокий внутрішній мотив, власну драму, свою логіку існування. Їхнє втілення на сцені вимагає:

- глибокого емоційного занурення;
- роботи з підтекстом і паузами;
- інтелектуального аналізу тексту та підготовки етичної позиції персонажа;
- вміння передати боротьбу між зовнішнім і внутрішнім «я».

1.2. Історія написання та особливості художнього втілення драматургічного твору «Чорна Пантера і Білий Медвідь»

П'єса «Чорна Пантера і Білий Медвідь» була написана Володимиром Винниченко у 1911 році, в період його активної творчої діяльності та після остаточного переїзду до Західної Європи. Саме тоді він перебував в інтелектуальному та емоційному пошуку — як у літературі, так і в особистому житті. Цей твір став однією з найглибших психологічних драм української літератури початку ХХ століття. На момент написання п'єси Винниченко вже був відомим письменником і мислителем, але ще тільки формувався як драматург. Він жив за кордоном, у Франції та Італії, й багато спілкувався з представниками європейської інтелігенції, філософами, художниками. Цей період був надзвичайно рефлексивним і самозаглибленим. Власний досвід митця, внутрішній конфлікт між творчістю, побутом і коханням — усе це стало підґрунтям для створення п'єси.

«М. Данько пророкує їй щасливу сценічну долю: «П'єса на українській сцені мусить мати цілком заслужений успіх»» [3, с. 255]

Художнє втілення п'єси «Чорна Пантера і Білий Медвідь», належить театральному сезону 1917 року в «Молодому театрі» Леся Курбаса, саме цей сезон він відкриває постановкою драми «Чорна Пантера і Білий Медвідь». Це було перше сценічне втілення п'єси, яке поєднувало експресіоністичні елементи з психологічною драмою (Додаток 5).

Постановка незалежного проєкту «Театральна біржа» у місті Миколаїв 4 жовтня 2021 року. XII відкритий театральний фестиваль-конкурс «Homo ludens».

Особливості: Вистава досліджувала межу між творчістю та реаліями життя, акцентуючи на внутрішніх конфліктах митця (Додаток 2).

11 серпня 2022 року відбулася прем'єра вистави «Рита за мотивами драматургічного твору «Чорна Пантера і Білий Медвідь». Режисерка: Дарка Пасічник. У Хмельницькому обласному українському музично-драматичному театрі імені Михайла Старицького.

Екранізація «Чорна Пантера і Білий Медвідь» (Україна, 1990). Режисер: Олег Бійма. Головні ролі: Рита — Ірина Дорошенко, Корній — Сергій Кучеренко, Сніжинка — Людмила Смородіна.

1.3. Опис основних подій згідно розвитку сюжету

Експозиція

Події розгортаються в Парижі, у родині українського художника Корнія Каневича (Білий Медвідь). Його дружина Рита Каневич (Чорна Пантера) та їхній син Лесик. Корній працює над картиною, яку він вважає головним витвір усього свого життя, де моделлю є Рита з дитиною.

Зав'язка

Син Лесик серйозно хворіє. Лікар наполягає на терміновому виїзді з Парижа для лікування. Корній категорично відмовляється: він не може полишити мистецтво та незакінчене полотно. Рита, пригнічена та безсила, залишає чоловіка і проводить 3 дні з Муленом.

Розвиток дії

Ситуація загострюється. У другій дії сюжет переноситься в атмосферу кабаре, де збираються всі дійові особи п'єси. Відбувається гра в карти між Муленом і Ритою, згодом приєднується Корній. Ставка — висока: якщо Корній виграє — полотно залишається йому, а Рита вільна. Якщо програє — Рита дістається Мулену, як і полотно. Корній виграє гру. Рита повертається в сім'ю як жінка, яка все ще кохає, попри біль і зраду.

Сніжинка та Янсон пропонують позичити гроші на лікування, за умови, що Корній залишиться в Парижі. Подружжя не погоджується на такі умови,

згодом Корній вимагає від Рити зробити «жертву» — погодитися на інтимні стосунки з Муленом в обмін на фінансову допомогу.

Розв'язка

Лесик помирає. Смерть дитини остаточно руйнує Риту. Однак вона дозволяє Корнію завершити картину — хоч і з глибоким болем. У фіналі Рита дає Корнію сонні краплі, а коли він засинає — руйнує полотно і потім сама випиває краплі. П'єса закінчується великою трагедією.

РОЗДІЛ 2

«МЕТОДИКА РОБОТИ НАД СЦЕНІЧНИМ ОБРАЗОМ»

2.1 Характеристика та аналіз образу Мулена: психологічний портрет та мотивації

Метод роботи над роллю полягав у поєднанні реалістично-психологічного спрямування з вкрапленням ознак декадансу. І в процесі роботи над виставою з майстром групи – заслуженою артисткою України Майєю Валеріївною Струнніковою ми прийшли до синтезу цих двох методів. Спочатку наше завдання полягало у тому, щоб проаналізувати персонажа і роботу над ним з точки зору реалістично-психологічної школи. Першочерговими етапами при роботі за даним спрямуванням були: написати біографію персонажу, визначитися з завданням, надзавданням, наскрізною дією та зерном ролі, зазначити особливості та стосунки героїв між собою, згодом робота у застільному періоді. А після ми перейшли до вкраплення у виставу ознак декадансу. Для чіткого розуміння послідовності роботи над втіленням сценічного образу, було визначено поняття декадансу та його основні ознаки та прояви. А згодом визначення різниці: робота актора над роллю у реалістично-психологічному театрі і робота актора над роллю у стилі декадансу.

Декаданс (у перекладі з латини — «спад») — загальна назва кризових явищ у мистецтві і культурі кінця XIX— початку XX століть. Період декадансу позначений настроями безнадії, розчарування, занепадом життєвих сил, естетизмом. Спирається на філософські ідеї Ф. Шатобріана й А. Шопенгауера. В основі — твердження, що цивілізація вичерпала себе і вступила в епоху спаду та згасання.

Основні ознаки декадансу: неприйняття дійсності; відмова від громадянського в мистецтві; культ краси як вищої цінності; містицизм, віра в надприродні сили; індивідуалізм; відмова від моралі буржуазного суспільства; надання переваги формі над змістом або повне його заперечення.

На основі особливостей вищезгаданих методів було сформовано принцип за яким вибудовувалась вистава.

При роботі актора за методом реалістично-психологічного спрямування, актор має описати роман життя героя над яким працює.

Автор дає нам ремарку: *«На веранді весь час чути глуху розмову. Чується стук. Потім двері з веранди одчиняються, і входить Мулен. Він не молодий уже, але рум'яний, з черевцем, очі розумні, хитрі, сластолюбиві й веселі. Пишна золотиста борода розчесана гарним віялом. Волосся посередині з пробором, в оці монокль, одягнений з чисто паризьким шиком.»* - В.К. Винниченко [1, с.1]

Мулен Швайцер, 35 років — відомий мистецький критик, естет, інтелектуал і чоловік, який навчився ховати свої почуття під маскою холодної іронії. Народився в Парижі, у заможній, культурній родині, де з дитинства панувала атмосфера дисципліни, стриманості та високих стандартів. Його батько — професор філософії, мати — піаністка. Емоції в домі не заохочувались: важливо було мислити, а не відчувати. Малий Мулен рано навчився самотності. Коли інші діти гралися, він читав Ф. Ніцше, слухав Р. Шумана і намагався знайти своє місце у світі дорослих розмов і вічних оцінок. Це дитинство виховало в ньому внутрішній порядок, логічне мислення, потребу в контролі, але водночас — глибоку емоційну закритість. У юності на Мулена глибоко вплинули два досвіди: його перше публічне приниження, коли на юнацькому диспуті він не зміг захистити власне естетичне судження перед блискучим ритором і художником. Тоді він усвідомив, що в нього — не талант, а спостереження. З того часу він боїться глибини мистецтва, бо не відчуває його до кінця. І друга подія - випадкова перемога в студентському конкурсі на кращу рецензію, яка принесла йому славу. Вона дала йому впевненість, але зміцнила в ньому поверхневий, трохи спрощений підхід до краси: зручно аналізувати те, чого не розумієш, створивши ілюзію розуміння.

На основі вищезгаданого, у Мулена сформувався певний світогляд він - естет-теоретик, але не людина глибоких почуттів. У ньому борються страх бути

несправжнім і бажання виглядати знавцем. Він не розуміє істинної краси, але вважає, що як критик повинен. Тому боїться в цьому собі зізнатися — і ховається за багатослів'ям, модними концептами та дотепністю.

Він любить гроші. Це не лише засіб для комфорту, а й форма компенсації за те, чого йому не вистачає в душевному сенсі. Гроші дають йому владу, статус і спосіб не залежати від тонкого — бо тонке йому часто незрозуміле. Власна хитрість і практичність — ще один його щит: у Мулена завжди є «запасний хід», інтуїтивний розрахунок.

Психологічний портрет:

Мулен — флегматик, глибоко раціональний інтелектуал, з потужним емоційним бекграундом, який він ретельно маскує. Його іронія — це зброя і захист. Він гедоніст, що шукає тонкого задоволення в деталях: у жестах, у смаку вина, в словесних баталіях. Йому бракує віри в людей, тому він завжди залишає відстань. Але він — уважний, проникаючий, здатний бачити справжнє — навіть якщо вдає, що не бачить. Йому властива зовнішня стриманість, спокій, самоконтроль і повільна, але глибока реакція на події. Він рідко втрачає рівновагу, проте його іронія — це інтелектуальний щит, яким він прикриває складну внутрішню природу.

Головною внутрішньою мотивацією Мулена є прагнення зберігати вплив і авторитет у мистецькому світі. Він прагне бути не лише критиком, а й рушієм смаків і тенденцій. Його потяг до грошей — це частина прагматичного підходу до життя, що закріпився ще з юності. Попри іронію і раціональність, Мулен має глибоке, приховане почуття провини — за те, що не здатен по-справжньому відчувати істинну красу, хоч як старанно маскує це за вченими словами і критичними статтями. Це змушує його діяти обережно, часто — хитро, але всередині він залишається людиною, яка прагне бути «справжнім», хоча боїться власної неспроможності. У ньому живе і ще одна суперечлива мотивація — приховане почуття до Рити, яке він ретельно приховує за жартами, сарказмом і псевдодружньою поведінкою. Це почуття глибоке, але він не дозволяє собі навіть подумати про відкритість, адже Рита — заміжня жінка. Саме ця внутрішня

заборона перетворює любов на тіньову емоцію, яка керує багатьма його вчинками, хоча сам Мулен воліє вважати себе лише глядачем, а не учасником чужих драм.

2.2. Образ Мулена та його взаємовідносини з іншими персонажами

Образ Мулена є багатограним, глибоким і контрастним у порівнянні з іншими героями, що дає можливість розкрити цікаві й неоднозначні взаємовідношення з кожним із персонажів.

Характеристика взаємовідносин Корнія та Мулена: суперництво, ідейна опозиція, прихована повага.

Корній і Мулен — двоє чоловіків, які символізують різні полюси світосприйняття. Корній — художник, емоційний, пристрасний, іноді наївний у своїй вірі в ідеали й мистецтво. Мулен — критик, холодний, розумний, раціональний, звик дивитися на світ з іронією. Їхні стосунки — напруга й суперництво. У п'єсі вони конфліктують, але не відкрито, а в підтексті, поглядах, репліках. Корній ревнує Риту до Мулена. Їх роз'єднує не лише вона, а й самі погляди на життя та мистецтво. Корній хоче, щоб мистецтво було щирим, інтуїтивним, а Мулен — щоб воно мало структуру, форму, підпорядкування розуму. Іронія в тому, що Мулен глибше розуміє слабкості Корнія, ніж сам Корній. У той же час, Мулен — єдиний, хто бачить у Корнії справжній талант, хоч і не визнає цього прямо. Їхня гра в карти у другій дії — це кульмінація їхньої дуелі: не лише за Риту, а й за право бути правим у житті.

«К о р н і й (встаючи). Месьє Мулен — дурень, от і все... Месьє Мулен! Подумаєш...

Р и т а (з лукаво-радісною непомітною усмішкою). Ну, месьє Мулен не дурень. Це вже, мій Білий Медведик, трошки занадто. Месьє Мулен — перш усього знаменитий критик. І коли ти на нього будеш ревіти, то він тебе так одрекламує, що...

К о р н і й (обурено). На! [1] То що, що він критик, так я повинен спокійно дивитись, як... (Спиняє себе).» [1, с.1]

Характеристика взаємовідносин Рити та Мулена: емоційна гра, нерівне кохання, внутрішнє спустошення, напруга.

Рита — пристрасна, непередбачувана, горда. Вона — Чорна Пантера, яка живе за внутрішнім імпульсом. У стосунках із Муленом вона веде гру: тримає дистанцію, провокує, фліртує, але не підпускає близько. Вона знає, що Мулен закоханий у неї — і не використовує це з жорстокістю, але й не дає йому надії.

Для Мулена Рита — об'єкт кохання й водночас мука. Він знає, що вона не належить йому, але все одно лишається поруч, терпить її гостроту, капризи, непередбачуваність. У другій дії він проводить із нею три дні — як найщасливіші й найболючіші дні в житті. Їхні стосунки — танець напруги й тиші. *«Мулен. Ця жєницина вмїє закрутити голову... О, вона вмїє! Але все одно! Ха-ха-ха! Ти дивуєшся? О, я сам себе не впїзнаю. Мулен здурїв, і бїльше нїчого! Пий. (П'є)»*[1, с. 6].

Характеристика взаємовідносин Сніжинки та Мулена: символічна протилежність, уява проти реальності, краса і гроші, вічне і реальне.

Сніжинка — уособлення чистоти, натхнення, жіночої духовної досконалості, краси. Вона легка, прозора, як сніг, що щойно випав, але холодна і гостра як глиба льоду. Сніжинка не належить до світу тілесного — вона належить до світу ідеального, вічного.

Про стосунки Мулена і Сніжинки добре свідчить 1 дія. Сніжинка бачить, що відбувається з Муленом, бачить його почуття до Рити. Вона вміло читає його. Але в очі про це не каже. Тому діалог Сніжинки і Мулена будується іронічно під приводом обговорення «теорій мистецтва».

У п'єсі Сніжинка виявляється антитезою Риті, яка жива, яскрава, чуттєва. Для Мулена ж Сніжинка — недосяжна фігура, яка живе в іншому вимірі — у світі художника, у світі мрії. Мулен не вірить у таких жінок.

Він критик, раціоналіст, матеріаліст. Для нього важливе тільки те, що можна описати словами, проаналізувати. Тож Сніжинка — занадто чиста, занадто ідеальна, щоби бути об'єктом його кохання чи прагнення. Вона не збуджує його інтелект, не піддається логіці — отже, не викликає довіри.

Їхній контакт — умовний і символічний.

- Мулен — світ реалій, іронії, логіки;
- Сніжинка — світ підсвідомого, мрійливого, духовного.

Мулен міг би зневажати такі образи, як Сніжинка, але — він мовчки їй заздрить, бо вона — про щось, чого він уже давно не відчуває. Вона — втрачене тепло. Взаємовідносини Мулена і Сніжинки - це інтелектуальна й емоційна гра, сповнена іронії, холодної симпатії та прихованого напруження. *«Мулен (сміючись). Мадемуазель Сніжинка чудесно вміє проходити до самого дна душі людини. Ви якраз вгадали моє таємне бажання.*

Сніжинка. Я надзвичайно рада! І думаю, що мадам Пантера — чи то пак! — мадам Каневич з великою охотою скаже вам.» [1, с.1].

2.3. Робота над характером та характерністю

Характер у перекладі з грецької - «прикмета». Характер це - внутрішнє наповнення людини, індивідуальний склад його думок і почуттів, позиція, життєві принципи, цінності, сукупність стійких індивідуальних особливостей особистості, що складається і проявляється в діяльності і комунікації. Характер виражається в характерності. Характерність – спосіб вираження характеру, його зовнішня форма. Через зовнішню дію - передається внутрішнє життя, внутрішній світ людини - персонажа.

Характер Мулена має кілька основних рис:

- Він розумний, аналітичний, прагматичний. Його розум — це основна зброя у взаємодії з оточенням. Він чудово орієнтується в людях, вміє маніпулювати й ставити себе в позицію моральної переваги.
- Мулен не позбавлений людських почуттів, але емоції в нього завжди проходять фільтр самоцензури. Йому притаманний внутрішній самоконтроль, яке походить від досвіду та страху бути вразливим.
- Він любить комфорт, статус і гроші. Попри те, що є представником мистецького середовища, йому ближча раціональність, аніж поривчастість або ірраціональна жага до істини. Це критик, який декларує глибоке розуміння

краси, але в глибині душі не завжди здатен її відчутти. Це створює внутрішній конфлікт: бути суддею краси, не маючи до неї справжнього доступу.

- У стосунках із Ритою він відчуває почуття — ніжність, зацікавленість, навіть кохання. Проте він ніколи не дозволяє собі відкрито це проявити. Його мотив — захистити і себе, і її від соціального осуду, адже Рита заміжня. Ці почуття він приховує, маскує їх під жарти, сарказм, легку іронію.
- Його характер формувався в умовах, де почуття не вітались, де розум був домінантою, а емоції — слабкістю. У дитинстві він, ймовірно, рідко стикався з безумовною любов'ю, тому так і не навчився проявляти її відкрито.

Характерність Мулена проявляється в деталях: його мова завжди вишукана, інтелектуальна, наповнена алюзіями, жартами, іронією. Він одягається з паризьким шиком — це не просто зовнішній стиль, а частина його соціальної маски. Його рухи неквапливі, впевнені, з ноткою театральності. Він не метушиться, бо завжди хоче справити враження людини, яка знає більше за інших.

Мулен — персонаж контрастів: розумний, але глибоко вразливий; іронічний, але здатний на глибоке кохання; зовні холодний, але внутрішньо багатий на переживання. Саме в цьому криється його характерна глибина — він завжди на межі між публічним фасадом і внутрішнім болем, між тим, що дозволено, і тим, що справді хвилює.

Таким чином, образ Мулена дає актору величезне поле для психологічної розробки: потрібно одночасно демонструвати зовнішню впевненість і внутрішнє сум'яття, стриману пристрасть і раціональний розрахунок, що робить цей образ драматургічно цінним і сценічно яскравим.

2.4. Надзавдання та наскрізна дія ролі

Надзавдання — це головна мета персонажа, яка визначає його існування у всій п'єсі. Це те, чого герой прагне в глибині душі, навіть якщо сам цього до кінця не усвідомлює. Воно пов'язане з ідеєю твору, його філософською сутністю, і часто відображає конфлікт між внутрішнім світом героя та зовнішніми обставинами.

Наскрізна дія — це логічний і послідовний ланцюг вчинків персонажа, який веде його до реалізації надзавдання. Це драматична лінія, яка тримає героя «в русі» протягом усього твору. Вона проявляється у всіх сценах, репліках, жестах — це внутрішній мотор героя.

Надзавдання Мулена: бути коханим, прийнятим, важливим для Рити — як рівний партнер.

Це глибинне, майже несвідоме прагнення: бути не просто поруч, не просто зручним супутником чи глядачем її гри — а бути єдиним, обраним. Бути потрібним не за статус, не за гостроту розуму — а за душу. Але водночас не розчинитись у цій любові, не принижуватись, зберегти себе.

Наскрізна дія: завоювати Ритину повагу, показати свою інтелектуальну і моральну перевагу, витримати її гру, не зруйнувавшись емоційно. Він діє тонко: через увагу, делікатність, терпіння. Уникає прямого конфлікту, але в кожному його кроці — прагнення перемогти Корнія без боротьби кулаками. Його зброя — слово, присутність, інтелектуальний блиск. Він веде свою тиху «війну за Риту» — через каву, кабаре, репліки, мовчання.

РОЗДІЛ 3

«Сценічне втілення образу Мулена»

3.1. Використання виразних засобів для становлення сценічного образу (голосова та пластична характеристики, темпоритм ролі)

Зовнішня дія Мулена проявляється в ході і жестах. Хода: м'яка, повільна, як у того, хто не поспішає жити. Він не повертає до себе уваги гучністю чи кроками, але коли входить у простір — його наявність відчувається. Жести влучні і завжди стримані, надмірно вишукані демонструють театралізовану елегантність. Міміка яскрава та активна: впевнений погляд, усмішка, піднята одна бров, часто- надмірний вираз обличчя.

Голос. Тембр: глибокий, низький, спокійний. Мова: витончена, з підтекстом, завжди із присмаком інтелігентного скепсису. Пауза важливіша за слова. Голос — ніби музика декадансу: трохи втомлений, зачарований, глузливий. Внутрішній світ Мулена це — суміш самотності, ніжності, нездійснених бажань і болю, загорнутий в блискучий сарказм і тонке почуття гумору.

Цінності: мистецтво, стиль, естетика — понад усе. Інтелект — вище за дію. Свобода думки — вища за соціальні ролі. На основі характеру виявляється характерність. Мулен — це персонаж, чий зовнішній блиск ховає глибоку емоційну рану. Для актора важливо не грати біль напряду, а втілитись у стриманість, у красу форми, у відмову від боротьби. Характерність — це те, що вирізняє персонажа серед інших. При роботі над характерністю я об'єднав і пропрацював такі складові як:

- Поведінка: стриманість, дистанція, відсутність зайвих рухів.
- Мова: точна, іронічна, часом із саркастичним підтекстом.
- Постава: горда, прямолінійна, трохи зверхня.
- Погляд: оцінюючий, іноді проникливий.
- Голос: стриманий, логічно структурований, рівний.

Характерність Мулена — це інтелектуальна холодність, за якою прихована вразливість.

3.2. Костюм, грим та реквізит

Виходячи з вікових даних персонажу: Мулен – чоловік 35ти років. Отже робимо грим молодого обличчя з виразними зморшками, для того щоб передати вік персонажа, його характер, мудрість, життєвий досвід а також мімічні звички, внаслідок яких з'являються зморшки. Для тону змішуємо тон № 1 і 2 - при змішуванні їх вийде колір здорової шкіри, також в мікс додаємо крапельку коричневого кольору, адже у чоловіків тон шкіри дещо темніший. Загальний тон слід наносити на обличчя обережно, рівномірно, без великого нашарування і грудок. Виходячи з форми обличчя: квадрат, корекцію робим таким чином: накладаємо темну крем-пудру або рідку темну пудру тонким рівномірним шаром на нижню частину обличчя (нижню щелепу); невелику кількість рум'ян розтираємо під очима у напрямку до губ і скронь. Коричневою фарбою розтушовуємо зону чола, а також скроеві западини, дана техніка допоможе нам вирівняти обличчя згідно його правильних і природніх пропорцій. Переходимо до опрацювання брів, очей та інших елементів, які розкриють характер персонажу «Мулен»

При корекції брів, дотримуємось їх природньої форми і фарбуємо коричневою фарбою або коричневим олівцем до брів, при цьому розтушовуємо голівку і тіло брови.

Очі оформлюємо за допомогою коричневих тіней на всю повіку, а також під очима, імітуючи синець, який додасть до нашого образу трохи втомленості в погляді. Чорним олівцем або театральним гримом профарбовуємо лінію росту вій, для більш виразних очей. На куточках очей малюємо мімічні зморшки за допомогою суміші з коричневої фарби і кольору загального тону.

Переходимо до пропрацювання та відтворення зморшок.

Зморшки бувають лобові (горизонтальні), надбрівні (дугообразні), міжбровні (вертикальні), підбровні, підочні, дрібномішечні, променисті («гусяча

або куряча лапка»), носо-поперечні, носогубні, петлеподібні, щічно-підборіддєві, дугообразні, роздільні, паралельні (щелепні).

Зморшки з'являються поступово, по мірі старіння людини. Молода пружна, гладка, щільно натягнута здорова шкіра з віком жовтіє, робиться сухою, жорсткою, втрачає пружність, на ній з'являються зморшки, складки, борозенки. Зморшки спочатку з'являються на лобі, потім в напрямку від носа до підборіддя, у зовнішніх кутів очей і на шиї, переніссі, підборідді і верхній губі.

Так як Мулен за професією критик, то він багато думає і часто його обличчя знаходиться в напруженому стані в зоні очей і брів. Отже промальовуємо такі зморшки: лобові, надбрівні, міжбровні, підочні, променисті і носогубні. Для промальовки зморшки змішуємо коричневу фарбу і тон № 1+тон № 2 (Додаток 8).

При роботі над втіленням сценічного образу персонажа Мулена ми зацентували увагу на гримі та вікових особливостях персонажу, при роботі з гримом дотримувались концепції відображення наслідків професії і образу життя персонажу «Мулен». На противагу цьому, гримери актору Йоні Шевченку у ролі Мулена у виставі «Чорна Пантера і Білий Медвідь» в «Молодому театрі» Леся Курбаса, зробили акцент переважно на гримі, а також на аристократичному костюмі (Додаток 3). Тому у виставі ми бачимо актора, який загримован за методом «Грим у кіно ХХ ст», такий грим відповідний до року постановки вистави 1917р. Гример, який працював з Йоною Шевченком виділив обличчя актора так, щоб воно не перетворювалося на білу пляму, а було акцентним і характерним. Саме тому відобразив виразні брови та очі. Костюмери підібрали стриманий елегантний костюм-трійку.

Для зачіски робимо «гладке укладання», зачісуємо волосся назад і фіксуємо гелем. З аксесуарів обрали монокль і ручний годинник. Чорний костюм трійка, біла сорочка і чоловічий шарф на шию (Додаток 6).

Реквізит у 1й дії: мольберт, келих та графин з напоєм.

Реквізит у 2й дії: келих з напоєм, гральні карти, барна стійка (Додаток 7).

ВИСНОВКИ

У процесі роботи над сценічним образом Мулена Швайцера було здійснено глибокий акторський аналіз персонажа, вивчено його внутрішній світ, соціальне становище, характер, характерність та мотивації, що рухають ним упродовж п'єси. Мулен — складний, багатогранний образ інтелектуала, мистецького критика, який поєднує в собі іронію, хитрість, вразливість і внутрішню пристрасть, ретельно приховану за фасадом світського блиску.

Втілення образу вимагало від актора тонкої пластики, точної голосової подачі, інтелектуального забарвлення мови, гнучкого темпоритму, який відображає глибину, змінність і внутрішню напругу персонажа. Особливу увагу було приділено вираженню внутрішнього конфлікту Мулена: між раціональним естетизмом і неусвідомленим прагненням до справжнього почуття. Акторське втілення Мулена на сцені стало викликом і водночас можливістю осмислити тему втрати істинної краси за фасадом культурного глянцю. Через цей образ було розкрито не лише конфлікт мистецтва й буденності, а й тонку межу між щирістю та цинізмом, внутрішньою слабкістю та силою інтелекту. Драматургічний твір В. Винниченка збереже свою актуальність і в теперішньому світі, торкаючись проблем як: боротьба між коханням і мистецтвом, егоїзмом і жертівністю, духовним пошуком і розчаруванням, вічністю та побутом.

У процесі виконання творчого проекту було досягнуто такої мети: оволодіти теоретичними і практичними методами роботи над роллю та продемонструвати результат цієї праці у втіленні сценічного образу. Для досягнення даної мети мною було виконано такі завдання: аналіз роману життя і творчості автора п'єси; ознайомлення з історією написання драматургічного твору та його художнім втіленням; глибинний аналіз характеру, характерності та використаних виразних засобів для втілення сценічного образу Мулена; визначення надзавдання і наскрізної дії ролі.

Завдяки багатогранності ролі, Мулен став важливою фігурою в загальній драматургічній структурі вистави, дозволивши глибше розкрити ідеї твору та його актуальність у сучасному театральному контексті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Чорна Пантера та Білий Ведмідь» - В.К. Винниченко URL <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=428>
2. Аналіз драми В. Винниченка URL <https://studfile.net/preview/10628627/page:8/>
3. Історія української літератури ХХ століття: 1900–1945", автор: Володимир Моренець (або за редакцією В. Дончика). С 251-262
4. Н.В. Грим: Методичні рекомендації для студентів спеціальності «Театральне мистецтво». – Запоріжжя: ЗНУ, 2012. - 23-27 с.
5. Барнич М., Горбачук Н. Акторська майстерність: від уяви до перевтілення. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія : Аудіовізуальне мистецтво і виробництво*. 2021. Т. 4. № 1. С. 18–27.
6. Курбас Лесь. Філософія театру : Харків-Київ : Основи : Олександр Савчук. 2022. 920 с.
7. Костюк Г. Володимир Винниченко та його доба. Нью-Йорк, 1980. 280 с.
8. Марко В. В. Винниченко – драматург. Деякі аспекти художнього світу письменника. Степ. 1995.
9. № 1. С. 65.
10. Гусар-Струк Д. Винниченкова моральна лабораторія. Українське слово. К.: Рось, 1994. Кн. 1. С. 11.374-384.
12. Мороз Л. «Сто рівноцінних правд». Парадокси драматургії В. Винниченка. К.: Віпол, 1994. Кн. 1. С. 13.374-384.
14. Свірська Ж. Елементи психологічного аналізу персонажів п'єси В. Винниченка «Чорна пантера і Білий медвідь» // Літературознавчі студії : збірник наукових праць / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т філол. – Київ, 2011. – [Вип. 1]. – С. 202–207.
15. Атрощенко Н. М. В. К. Винниченко. Життя і творчість, громадська і політична діяльність // Вивчаємо українську мову та літературу : науково-методичний журнал / ТОВ Видавнича група «Основа». – Харків, 2013. – № 7 (335). – С. 6–11.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Афіша дипломної вистави за п'єсою В.К. Винниченка «**Чорна Пантера і Білий Медвідь**»

"Харківська державна академія культури,
кафедра майстерності актора"
дипломна вистава 4 курсу, групи ІТА

Володимир Винниченко

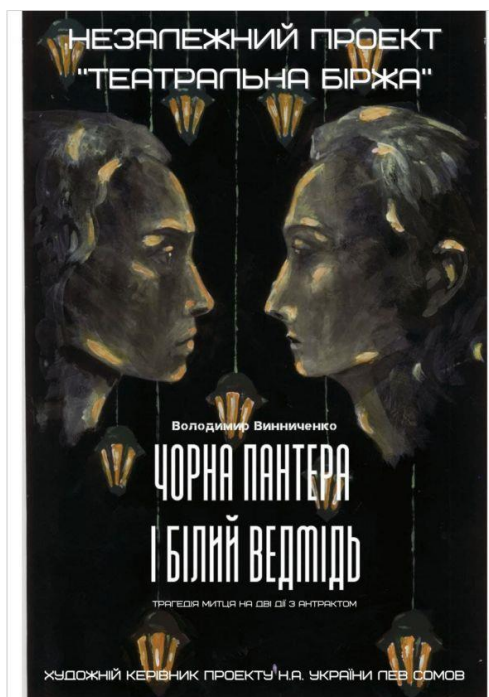
ЧОРНА ПАНТЕРА І БІЛИЙ МЕДВІДЬ

Режисер-педагог - заслужена артистка України
Струннікова Майя Валеріївна

Додаток 2

Незалежний проєкт «Театральна біржа» афіша до вистави «Чорна Пантера і Білий Медвідь»

Додаток 3

Актор Йон Шевченко у ролі Мулена.

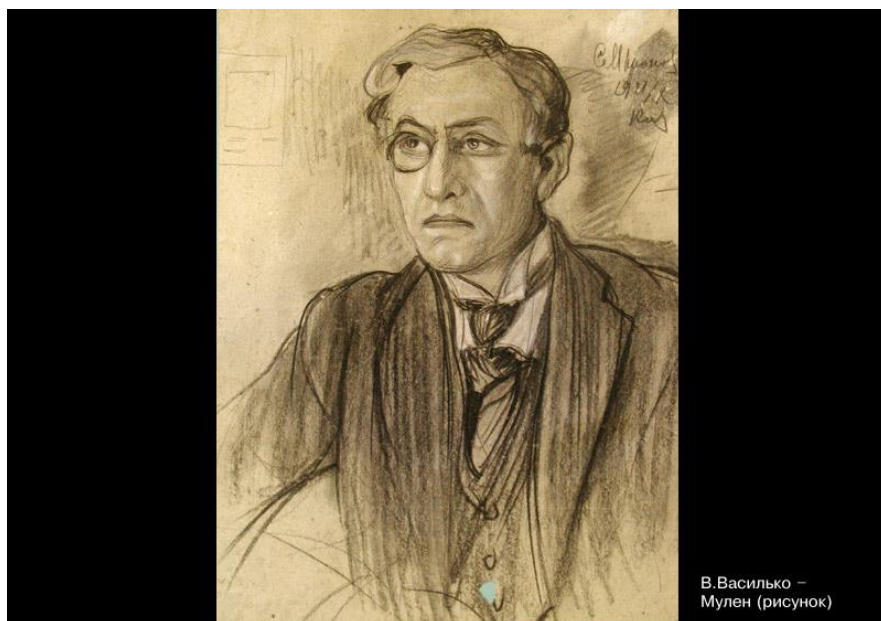
Вистава «Чорна Пантера і білий Ведмідь». «Молодий театр» Лесь Курбас.

Друга дія.

Додаток 4

Малюнок В. Василько. «Мулен» «Чорна Пантера та білий Ведмідь».

Додаток 5

Вистава «Чорна Пантера і Білий Ведмідь». «Молодий театр» Лесь Курбас.

Фото після прем'єри.

Додаток 6

Фото з дипломної вистави «Чорна Пантера і Білий Медвідь» 1 дія

Додаток 7

Фото з дипломної вистави «Чорна Пантера і Білий Медвідь» 2 дія

Мулен і Рита

Мулен і Янсон

Додаток 8

Ескіз гриму і його втілення

